

EUROCRIM 2018

18. godišnja konferencija Europskog udruženja za kriminologiju “Crimes against Humans and Crimes against Humanity, Implications for Modern Criminology”, Sarajevo, 29. kolovoza – 1. rujna 2018.

UDK: 343.9:061.2(4)(047)

DOI: 10.3935/zpfz.69.2.07

U Sarajevu je od 29. kolovoza do 1. rujna 2018. održana 18. godišnja konferencija Europskog udruženja za kriminologiju (European Society of Criminology, ESC) pod nazivom *Crimes against Humans and Crimes against Humanity, Implications for Modern Criminology*.¹ Europsko udruženje za kriminologiju (dalje u tekstu: ESC) osnovano je 2000. godine radi povezivanja osoba uključenih u znanstvena istraživanja, projekte, praksu i podučavanje u polju kriminologije na europskoj razini. Osim toga, ESC teži poticanju suradnje u polju kriminologije u znanstvenom i praktičnom smislu. Navedeni ciljevi ostvaruju se kroz razne aktivnosti udruženja kojima se stvara forum za diseminaciju kriminološkog znanja na području Europe. Jedna od tih aktivnosti je i godišnje organiziranje ESC-ovih konferencija u jednoj od europskih zemalja.

Ove je godine čast organiziranja najvećeg kriminološkog događaja u Europi pripala Sarajevu, glavnom gradu Bosne i Hercegovine, točnije Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu. To je prvi put da se konferencija održala u zemlji jugoistočne Europe koja nije članica Europske unije. Na konferenciji je sudjelovalo oko 1400 sudionika iz 70 zemalja svijeta, a održano je više od 300 panela s gotovo 1000 izlaganja o raznim temama u kriminologiji.

Konferencija je otvorena na Mašinskom fakultetu Sveučilišta u Sarajevu 29. kolovoza 2018. pozdravnim govorom aktualnog predsjednika ESC-a prof.

¹ Autorica prikaza sudjelovala je na konferenciji u okviru uspostavnog istraživačkog projekta “Hrvatski monitor nasilja: Istraživanje pojavnih oblika, uzroka i procesuiranja delinkventnog nasilja s fokusom na zaštiti posebno ranjivih skupina žrtava (CroViMo)”, koji financira Hrvatska zaklada za znanost (UIP-2017-05-8876). Službena stranica projekta je www.violence-lab.eu.

dr. Gorazda Meška, koji je naglasio da je prednost ove konferencije što na njoj sudjeluje velik broj stručnjaka iz različitih dijelova svijeta koji imaju različita iskustva. Nakon njega, kratak govor održao je i dekan Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Sveučilišta u Sarajevu prof. dr. Nedžad Korajlić, koji je istaknuo da je u svjetlu problema kao što su kriminalna ponašanja, koja opterećuju svijet danas, ova konferencija važna za cjelokupno društvo te je naglasio da je Sarajevo ponosno što ima priliku održati konferenciju ovog opsega i to upravo u godini kad Fakultet obilježava 25 godišnjicu postojanja.

Rektor Sveučilišta u Sarajevu prof. dr. Rifat Škrijelj istaknuo je da je konferencija najveći znanstveni skup koji je organiziran na Sveučilištu u Sarajevu u posljednjih nekoliko godina te predstavlja veliki dobitak za akademsku zajednicu, pogotovo u vremenu kad se svijet suočava s ilegalnim migracijama te narušavanjem ljudskih prava i sloboda.

Na plenarnim sjednicama sudjelovali su i svjetski istaknuti kriminolozi, među ostalima i Serge Brammertz, glavni tužitelj Međunarodnog suda u Haagu, prof. Michael Gottfredson sa Sveučilišta u Kaliforniji i prof. Mike Levi sa Sveučilišta u Cardiffu.

Prvog dana konferencije održan je panel *Balkan Homicide Study* (BHS) te odmah nakon toga panel *Max Planck partnerske grupe za "Balkan kriminologiju"* (MPPG).

Panel *Balkan Homicide Study* otvorila je Orsolya Bolyky (istraživačica s Nacionalnog instituta za kriminologiju u Mađarskoj, OKRI institut) s prezentacijom pod naslovom *Homicides in Hungary*. U izlaganju, koje je izradila u suautorstvu s moderatoricom panela Eszter Sarik, dala je prikaz provedbe međunarodnog znanstvenog istraživanja *Balkan Homicide Study* u Mađarskoj. Riječ je o istraživanju ubojstava koje provode članovi MPPG-a pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Anna-Marije Getoš Kalac. Prikazan je trend pada kaznenih djela ubojstava i pokušaja ubojstava u razdoblju od 1964. do 2016. Velik udio u ubojstvima u Mađarskoj zauzima obiteljsko nasilje, dok velik broj počinitelja izvrši kaznena djela u alkoholiziranom stanju i uporabom noža. Što se tiče profila počinitelja tih kaznenih djela, najčešće je riječ o nezaposlenim muškarcima u dobi od 28 do 45 godina, niskih primanja i niskog stupnja obrazovanja. S obzirom na već spomenuti udio obiteljskog nasilja u ukupnom počinjenju ubojstava i pokušaja ubojstava, velik broj žrtava čine žene, obično bivše ili sadašnje partnerice počinitelja sa sličnim karakteristikama kao i kod počinitelja, niskog stupnja obrazovanja, nezaposlene i često pod utjecajem alkohola. Istraživanje u Mađarskoj uključivalo je 370 sudskih spisa s 436 počinitelja. Zaključno se raspravljalo o pitanju kako se može objasniti trend očitog pada broja ubojstava i pokušaja ubojstava u Mađarskoj.

Doc. dr. sc. Andra-Roxana Trandafir sa Sveučilišta u Bukureštu održala je prezentaciju *Balkan Homicide Study in Romania – an update*, u kojoj je pružila uvid u izazove s kojima se suočila pri provedbi terenskog istraživanja *Balkan Homicide Study* projekta. Opisala je tijek provedbe terenskog istraživanja i razne korake u njegovu ostvarivanju. Naglasila je važnost suradnje među pravosudnim tijelima i važnost podrške ovakvim znanstvenim projektima kako bi se istraživanja mogla lakše operacionalizirati. Terenski dio istraživanja u Rumunjskoj završio je i slijedi unos podataka.

Panel je zatvorila Petra Šprem, asistentica na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, s temom *Balkan Homicide Study – first results*. U izlaganju je, nakon kratkog uvoda o provedbi projekta, prikazala prve rezultate istraživanja. Prikazani rezultati odnosili su se na deskriptivne podatke, a daljnja obrada podataka očekuje se krajem godine. Šprem je istaknula da je temelj ovog istraživanja bio upitnik koji ima pet cjelina (pitanja o slučaju, o počinitelju, o žrtvi, odnosu počinitelja i žrtve i odnosu žrtve i žrtve u slučaju da je bilo više žrtava). Istraživanjem je provedena analiza 667 sudskih i državnoodvjetničkih spisa u kojima su presude za kaznena djela ubojstva postale pravomoćne u razdoblju od 2010. do 2014. Istraživanjem su obuhvaćeni i spisi u kojima je postupak završen na razini državnog odvjetništva, npr. odbacivanjem kaznene prijave. U analiziranim spisima nedostajalo je puno podataka koji se tiču žrtve (obrazovanje, bračni status, broj djece, državljanstvo i sl.) Na strani počinitelja izloženi su neki demografski podaci, poput podataka o tome da većinu počinitelja čine muškarci, i to hrvatski državljani. Prosječna dob počinitelja je 39 godina. Što se tiče obrazovanja, većina počinitelja završila je samo srednju školu. Kako je istraživanje obuhvatilo i dovršena kaznena djela ubojstva i pokušaje, od 667 uključenih spisa čak 438 čine pokušaji. U procesnom smislu prosječna dob na koju budu osuđeni je šest godina. Za kraj naglašena je važnost takvih istraživanja na području Balkana uz napomenu da postoje velike mogućnosti za buduće analize.

Sljedeći je panel bio panel MPPG-a koji je otvorila voditeljica grupe izv. prof. dr. sc. Anna-Maria Getoš Kalac. U uvodnom izlaganju Getoš Kalac opisala je stvaranje grupe od njezinih početaka. Ideja grupe *Balkan Criminology* predstavljena je 2012. godine na ESC-ovoj konferenciji u Bilbau. MPPG se razvio u iznimno produktivnu inicijativu iz područja kriminologije, koja uključuje 16 zemalja jugoistočne Europe. MPPG ima osiguran i radni prostor u Zagrebu. Ideja za stvaranjem takve grupe proizlazi iz činjenice da Balkan, odnosno države jugoistočne Europe, karakteriziraju određena zajednička politička, povijesna, kulturološka i strukturna obilježja zbog čega je smisljeno kriminološka istraživanja usmjeriti na regiju kao cjelinu. Voditeljica projekta predstavila je tri istraživačka fokusa partnerske grupe koja uključuju: 1. Nasilje, organizirani kriminal i ilegalna tržišta, 2. Osjećaji i poimanje (ne)sigurnosti i kriminala te 3.

Međunarodno kažnjavanje. Istaknut je i velik napredak na području povezivanja kriminologa s ovog područja te njihovo umrežavanje kroz razne međunarodne projekte koje je omogućila partnerska grupa. Osim značajnih prednosti koje su ostvarene ovim znanstvenim djelovanjem, voditeljica je istaknula želju da se rad u tom smjeru nastavi dalje bez obzira na službeni završetak postojanja partnerske grupe na proljeće te je najavila uskoro objavljivanje dviju knjiga o temi penologije i viktimologije Balkana.

Sljedeće predavanje održao je prof. dr., dr. h. c. mult. Hans-Jörg Albrecht, direktor Max Planck Instituta za inozemno i međunarodno kazneno pravo u Freiburgu (Njemačka), pod naslovom *Future prospects for Balkan Criminology*. U izlaganju osvrnuo se na budućnost grupe za koju smatra da je ostvarila velike rezultate do sada i u smislu znanstvenih istraživanja i diseminacije. Prof. Albrecht istaknuo je i želju da se rad grupe nastavi i izvan okvira financiranja od strane MPI-ja, pogotovo uzimajući u obzir važnost njezine aktivnosti i istraživanja te usprkos ograničenim mogućnostima za financiranje znanstvenih istraživanja na Balkanu.

Reana Bezić, asistentica na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, govorila je o mogućnosti edukacije kroz Max Planck partnersku grupu. Predstavljen je *Balkan Criminology One Week Intensive Course*, koji se održava svake godine u Interuniverzitetskom centru u Dubrovniku (IUC). Tečaj je osmišljen tako da okuplja mlade istraživače i studente s područja Balkana koji na petodnevnom tečaju imaju priliku slušati zanimljiva predavanja renomiranih stručnjaka iz područja kriminologije. Tečaj uključuje i rad jedan na jedan s mentorom, radionicu akademskog pisanja i druge aktivnosti prilagođene studentima i onima koji tek počinju sa znanstvenim radom.

Dr. Michael Kilchling, viši istraživač s Max Planck Instituta za inozemno i međunarodno kazneno pravo u Freiburgu (Njemačka), govorio je o diseminaciji MPPG-a. Najvažniji rezultat u tom području predstavlja trilogija knjiga. Prva je knjiga s tematikom kriminologije na području Balkana i nosi naziv *Mapping the Criminological Landscape of the Balkans: A Survey on Criminology and Crime with an Expedition into the Criminal Landscape of the Balkans*. Druga knjiga tematski se odnosi na penologiju, a treća govori o viktimologiji. Te će knjige biti objavljene 2019. Dr. Kilchling je naglasio važnost diseminacije kao dio koncepta same grupe koja ima, među ostalim, i cilj da podigne razinu interesa za ovu regiju općenito, a osobito u području kriminologije.

Održana su dva panela o temi delinkventskog nasilja, a povezana su s uspostavnim istraživačkim projektom Hrvatske zaklade za znanost *Hrvatski monitor nasilja* pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Anna-Marije Getoš Kalac. Na prvom panelu (CroViMo 1 panel) voditeljica projekta održala je kratko uvodno izlaganje te

istaknula želju da prema ideji projekta utemelji i ESC-ovu radnu skupinu (*working group*) koja bi okupila međunarodne stručnjake koji se bave istraživanjem nasilja uz multidisciplinarni pristup, a na taj način bi se istraživački fokusi projekta u Hrvatskoj mogli i usporediti na međunarodnoj razini.

Petra Šprem, asistentica na projektu, predstavila je projekt. Navedenim projektom omogućeno je financiranje ukupno dvaju asistentskih radnih mjesta na Fakultetu, a iznos od gotovo 2 milijuna kuna dosad je najveći iznos financiranja u području društvenih znanosti, polja prava, koji je odobrila Hrvatska zaklada za znanost. Projekt će proučavati delinkventsko nasilje usmjereno na samu bit nasilja, a to je isključivo fizičko nasilje, te na njegovu tamnu brojku. Na projektu sudjeluju istraživači iz cijele Hrvatske (psiholozi, pravnici, kriminolozi, psihijatri, sociolozi, pedagozi, članovi policije, državnog odvjetništva, sudstva) koji će multidisciplinarnim pristupom istraživati etiologiju, fenomenologiju te procesuiranje fizičkog nasilja s fokusom na zaštiti posebno ranjivih grupa žrtava. Projekt traje pet godina, a cilj mu je na nacionalnom uzorku pružiti uvid u stvarno nasilje, neovisno o njegovu normativnom okviru. Polazište projektne ideje jest da činjenica što su dva čina nasilja normativno okarakterizirana kao npr. ubojstvo ne daje stvarnu sliku nasilja koje se u realnosti dogodilo (jedno ubojstvo može biti puno nasilnije od drugog). Inovativni dio samog istraživanja je njegov najvažniji rezultat, a to će biti osmišljavanje autentične klasifikacije nasilja i njegove usporedbe s normativnim okvirom. Naglašena je i praktična važnost takvog projekta kroz izgradnju Nacionalne strategije za suzbijanje nasilja, radionica i seminara za praktičare uključene u pravosudni sustav te uključivanje rezultata istraživanja u visokoškolske kurikule.

Reana Bezić, članica istraživačkog tima projekta, u izlaganju se osvrnula na metodologiju istraživanja. Navela je kako metodologija obuhvaća tri komponente. Prvu komponentu čini analiza sudskih i državnoodvjetničkih spisa (planirani uzorak 8000 – 10.000 spisa) u kojima će se na temelju upitnika proučavati pravomoćno dovršeni predmeti u kojima je pravomoćnost nastupila u razdoblju od 2014. do 2017. Drugu komponentu čini provedba metode samodoživljene viktimizacije i samoiskaza o delinkvenciji. Treća komponenta metodologije, kojom bi se istražila tzv. tamna brojka delinkventskog nasilja, još je u fazi razrade među članovima tima. Prijedlog je da se "tamna brojka" dodatno istražuje i provedbom kratkih anketa u relevantnim institucijama koje se susreću s nasiljem, ali ga iz nekog razloga ne prijavljuju (bolnice, vrtići itd.)

Dr. Ruža Karlović, viši istraživač projektnog tima, održala je prezentaciju *Improvement of police training and education based on the results of the new delinquent violence research model* u kojoj se osvrnula na praktičnu važnost ovakvog istraživanja u radu policije.

Na drugom panelu *Hrvatski monitor nasilja* (CroViMo 2 panel) održane su četiri prezentacije s temom nasilja.

Prva je izlagala moderatorica panela doc. dr. sc. Lucija Sokanović s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Njezino izlaganje vezano je uz utjecaj kockanja i drugih igara na sreću na porast obiteljskog nasilja. Sokanović je izložila neke podatke o značajnom porastu broja kladionica i kockarnica na području Splita. Problematizirana je navedena pojava u kontekstu njezina utjecaja na nasilje. Prezentacijom je prikazana različita klasifikacija problema kockanja među europskim zemljama, koje ga svrstavaju u poremećaje kontrole impulsa, za razliku od Sjedinjenih Američkih Država, koje ga svrstavaju u ovisnosti. Dakle, dok se u SAD-u ovisnicima o kockanju pristupa poput ovisnika o alkoholu (u pogledu primjene terapije, pa i kaznene odgovornosti), u Republici Hrvatskoj te drugim europskim zemljama riječ je o poremećaju u ponašanju o kojem svijest nije dovoljno razvijena. Zaključno, prezentacija prikazuje podatak da je prema nekim istraživanjima gotovo jedan posto ukupne populacije u svijetu ovisno o kockanju.

Sandra Kobajica, asistentica na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Sveučilišta u Sarajevu, prikazala je projektne aktivnosti i provedbu istraživanja *Balkan Homicide Study* u Bosni i Hercegovini. Istraživanjem će se provesti analiza spisa u kojima je pravomoćnost za kaznena djela ubojstva nastupila u razdoblju od 2012. do 2016. Najveći udio u kaznenim djelima koja su predmet istraživanja čine "obična" ubojstva (78 %). Pretpostavka je da će se obraditi ukupno tristotinjak spisa. Istraživanje na području Bosne i Hercegovine još je u samom početku te je naglašeno da je sljedeći korak zatražiti uvid u spise od relevantnih sudova i državnih odvjetništava te pronaći studente koji će na terenu analizirati spise.

Doc. dr. sc. Flaviu Ciopec, docent na Zapadnom sveučilištu u Temišvaru, Rumunjska, sudjelovao je u panelu s prezentacijom pod naslovom *Victims of violent crimes – the Romanian way*. Prezentacija je izrađena u suautorstvu s doc. dr. sc. Androm-Roxanom Trandafir sa Sveučilišta u Bukureštu. U izlaganju dr. Ciopec osvrnuo se na viktimološko istraživanje provedeno u Rumunjskoj s primarnim fokusom na žrtve najtežih kaznenih djela nasilja, kao što su svi oblici kaznenog djela ubojstva, (teških) tjelesnih ozljeda, silovanja i sl. Analiza tih istraživanja u Rumunjskoj pokazuje određeni stupanj nerazmjera u odnosu na pravosudne statistike. Taj podatak, navodi dr. Ciopec, upućuje na potrebu za provedbom jedinstvenih istraživanja pod zajedničkom krovnom organizacijom u Rumunjskoj – Nacionalnim institutom za kriminologiju i viktimologiju. Zaključno, navodi se statistički pad teških kaznenih djela nakon 2007. godine, što je moguća posljedica činjenice da je upravo te godine Rumunjska ušla u Europsku uniju kao punopravna članica.

Završni dio panela CroViMo 2 zaokružen je izlaganjem voditeljice projekta izv. prof. dr. sc. Anna-Marije Getoš Kalac o važnosti multidisciplinarnog pristupa u istraživanju nasilja. Jedna od prednosti predstavljenog projekta očituje se upravo u multidisciplinarnosti koja omogućuje cjelovit pristup kompleksnom društvenom fenomenu, ali i omogućuje istraživačima sagledavanje nasilja s različitih aspekata, poštujući pritom zakonitosti specifičnih disciplina. Zato na projektu sudjeluju kriminolozi, kriminalisti, pravnici, psiholozi, sociolozi, pedagozi i psihijatri. Voditeljica projekta istaknula je zadovoljstvo motivacijom članova istraživačkog tima za proučavanje delinkventskog nasilja i s aspekta drugih disciplina, ne samo prava i/ili kriminologije. U vidu najznačajnijeg rezultata istraživanja, koji se odnosi na osmišljavanje “autentičnog sustava klasifikacije nasilja”, doprinos prirodnih znanosti u mjerenju nasilja bit će neizostavan dio projekta.

Konferencija u Sarajevu uspješno je završena plenarnim sjednicama na kojima se raspravljalo o aktualnostima u području kriminologije. Dodijeljene su godišnje nagrade i stipendije udruženja. Zaključno, najavljena je i iduća konferencija ESC-a, koja će se održati u Ghentu u Belgiji 2019. godine.

*Petra Šprem, mag. iur.**

* Petra Šprem, mag. iur., članica Max Planck partnerske grupe za “Balkan Criminology” i asistentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb, sprem.petra@gmail.com;
ORCID ID: orcid.org/0000-0003-4396-6887

